

Alternativa efterklokheter

Tömmer arbetsbyxornas fickor: tändstickor, skiftnyckel, snöre. Visa vad du har i fickorna och jag kan gissa ett och annat om vad du har för dig. En aning på samma sätt var det under första hälften av 1980-talet när jag tågloffade kors och tvärs genom Europa och kunde gissa hur erfarna de andra interrailarna var utgående från av storleken på deras ryggsäckar. Nybörjarna bar med sig nästan allt de ägde, veteranerna hade för länge sedan dumpat allt onödigt bråte.

För övrigt, Interrail-kortet fyller fyrtio detta år. I likhet med många andra medelålders européer bygger min syn på vår världsdel och dess folk på de impressioner som jag fick under mina Interrailresor. Mina insikter har självklart fördjupats och nyanserats sedan dess, men i bakgrunden finns alltså den ursprungliga fascinationen över Europas språkliga mångfald, dess förförande vackra natur, dess kulturella finess och politiska komplikationer.

I samma tider började jag studera historia vid Helsingfors universitet och fick åhöra många lärd föreläsning, i vilken kärnfrågan var orsakerna till och drivkrafterna bakom Europas särutveckling under de senaste femhundra åren. De marxistiska förklaringsmodellerna var redan passé men ett återkommande tema var den franske historikern Fernand Braudels analys av vardagslivets strukturer och historiens långa varaktigheter.

En av Braudels centrala teser var att samhällsutvecklingen styrs av flera samtida, men inte alla nödvändigtvis inbördes samordnade eller harmoniska historiska cykler och processer. På ytan har vi dagspolitiken och stormaktsspelet, kontexten formas av kulturella, ekonomiska, demografiska och teknologiska konjunktioner och genombrott, men på djupet påverkas alltsammans av de verkligt långa varaktigheterna, det vill säga geografin och ekologiska förskjutningar.

Den sammanlagda effekten av dessa faktorer är däremot omöjlig att förutse i förväg. Ett skolexempel på detta är Europeiska unionens just nu accelererande kris som tids nog ger upphov till många djupsinniga efterklokheter. Utmynnar eurokrisen i ett ekonomiskt sönderfall är det fullt möjligt att Tyskland och de övriga Östersjöländerna bildar en egen förbundsstat som är stark nog att etablera ett jämlikt samarbete med Ryssland. I så fall kommer framtidens historiker att peka på ett antal ”uppenbara” orsaker till att så skedde: oförmågan att förstå det latinska och katolska Europa, den digitala revolutionen, geografin.

Blir den yttersta konsekvensen av detta politiska snubblande på hög nivå däremot en regelrätt europeisk förbundsstat formas historikernas redogörelse till en helt annorlunda berättelse. Då gör min yrkeskår i stället gällande att den nuvarande eurokrisen var en nödvändig förutsättning för utvecklingen mot en riktig politisk union. Detta skulle onekligen passa in i ett större mönster i Europas historia under de senaste 200 åren. Utan ett gemensamt hot ingen fredlig samordning och integration.

Henrik Meinander, HBL 27.7.2012